

פרשת ויקהל-פקודי תשפ"ו

ויקהן ומתן תורה

לעי"נ חנה שרה בת יצחק יהודה הלוי ע"ה

פרשת ויקהל שמות פרק לה

(א) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹוֹק לַעֲשׂוֹת אֲתָם: (ב) שְׁשֵׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לִיקְוֹק כָּל הַעֲשֵׂה בּו מְלָאכָה יוֹמֵת:

רש"י

(א) ויקהל משה - למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ותרגומו ואכנס: (ב) ששת ימים - הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת:

רמב"ם

(א) ויקהל משה את כל עדת בני ישראל - יכלול "כל עדת בני ישראל" האנשים והנשים, כי כלם התנדבו במלאכת המשכן. והנה משה אחר שצוה לאהרן והנשיאים וכל בני ישראל האנשים כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני אחרי שבור הלוחות, ונתן על פניו המסוה, חזר וצוה והקהילו אליו כל העדה אנשים ונשים. ויתכן שהיה זה ביום מחרת רדתו. ואמר לכולם ענין המשכן אשר נצטוו בו מתחלה קודם שבור הלוחות, כי כיון שנתרצה להם הקדוש ברוך הוא ונתן לו הלוחות שניות וזכרת עמו ברית חדשה שילך השם בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם, ובידוע שתהיה שכירתו בתוכם כענין שצוהו תחלה, כמו שאמר (לעיל כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ולכן צוה אותם משה עתה בכל מה שנצטוו מתחלה: (ב) אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם. ששת ימים תעשה מלאכה - אמר "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות" על מלאכת המשכן וכל כליו וכל עבודתו. והקדים השבת לאמר כי ששת ימים תעשה מלאכת אלה הדברים ולא ביום השביעי שהוא קדש לה'. ומכאן שאין מלאכת המשכן דוחה שבת, ולא ממדרש אך, כמו שפרשתי בסדר כי תשא (לעיל לא ג):

פרשת יתרו שמות פרק ט

(א) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינִי: (ב) וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגְדַת הָהָר: (ג) וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְקֹוֹק מִן הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וַתִּגִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְּפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלָי: (ה) וְעַתָּה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשָׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ: (ו) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶּת כְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ז) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשֶׁם לְפָנֵיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְקֹוֹק: (ח) וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְקֹוֹק נַעֲשֶׂה וְנִשְׁבַּע מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל יְקֹוֹק: (ט) וַיֹּאמֶר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בַּעֲבַר הָעֵגֹן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עַמְךָ וְגַם בְּדַבְרֵי יִשְׁמַעוּ לְעוֹלָם וַיַּגִּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל יְקֹוֹק: (י) וַיֹּאמֶר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה לָּךְ אֵל הָעָם וְקִדְשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבָסוּ שְׂמֹלֹתָם: (יא) וְהָיוּ נִכְנִים לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְקֹוֹק לַעֲנִי כָּל הָעָם עַל הַר סִינִי: (יב) וְהִגְבַּלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב לְאֹמֶר הַשְּׂמָרוּ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקִצְחוֹ כָּל הַנֶּגַע בְּהָר מוֹת יוֹמֵת: (יג) לֹא תִגַּע בּו יָד כִּי סָקוֹל יִסְקַל אוֹ יָרֵה אוֹ יִרְהַ אִם בְּהִמָּה אִם אִישׁ לֹא יַחֲיֶה בְּמִשְׁךָ הַיִּבֵּל הִמָּה יַעֲלוּ בְּהָר: (יד) וַיֵּרֵד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת הָעָם וַיְכַבְּסוּ שְׂמֹלֹתָם: (טו) וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הָיוּ נִכְנִים לְשִׁלְשֶׁת יָמִים אֶל תִּגְשׁוּ אֶל אִשָּׁה: (טז) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהִית הַבְּקָר וַיְהִי קֹלֵת וּבְרָקִים וַעֲנַן כָּבֵד עַל הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיַּחֲרֹד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה: (יז) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר: (יח) וְהָרַסְנוּ עֵשָׂן כָּלֹו מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עֲלֵיו יְקֹוֹק בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֵשָׂן כַּעֲשָׂן הַכִּבְשָׁן וַיַּחֲרֹד כָּל הָהָר מְאֹד: (יט) וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבַר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל: (כ) וַיֵּרֵד יְקֹוֹק עַל הַר סִינִי אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְקֹוֹק לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה: (כא) וַיֹּאמֶר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה רֵד הַעֵד בְּעַם פֶּן יִהְרָסוּ אֶל יְקֹוֹק לְרָאוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רָב: (כב) וְגַם הַכְּהֵנִים הַנֶּגְשִׁים אֶל יְקֹוֹק וַתִּקְדָּשׁוּ פֶן יִפְרָץ בָּהֶם יְקֹוֹק: (כג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְקֹוֹק לֹא יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל הַר סִינִי כִּי אֵתָּה הַעֲדַתָּה בְּנֵי לְאֹמֶר הַגְּבֵל אֶת הָהָר וְקִדְשָׁתוּ: (כד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְקֹוֹק לָךְ רֵד וְעֲלֵיתָ אֵתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכְּהֵנִים וְהָעָם אֶל יְהָרְסוּ לַעֲלֹת אֶל יְקֹוֹק פֶּן יִפְרָץ בָּם: (כה) וַיֵּרֵד מֹשֶׁה אֶל הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם:

רש"י

(א) ביום הזה - בראש חודש. לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו: (ב) ויסעו מרפידים - למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה: ויחן שם ישראל - כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת: נגד ההר - למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח: (ג) ומשה עלה - ביום השני. וכל עליותיו בהשכמה היו, שנאמר (שמות לד ד) וישכם משה בבקר: כה תאמר - בלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב - אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה: ותגיד לבני ישראל - עונשין ודקדוקין פרש לזכרים. דברים הקשין כגידין: (ד) אתם ראיתם - לא מסורת היא בידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עבירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם - זה יום שבאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשבאו ליסע ולצאת נקבצו כלם לרעמסס. ואונקלוס תרגם ואשא, ונטלית יתכון, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבר דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים - כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם, שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף אחר פורח על גביו, לכך נותן על כנפיו, אומר מוטב יכנס החץ בי, ולא בבני. אף אני עשיתי כן, (שמות יד יט) ויסע מלאך האלהים וגו' (שם כ) ויבא

רש"י [המשך]

בין מחנה מצרים וגוי, והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטרות והענן מקבלם: **ואבא אתכם אלי** - כתרגומו: (ה) **ועתה** - אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות: **ושמרתם את בריתי** - שאכרות עמכם על שמירת התורה: **סגלה** - אוצר חביב, כמו (קהלת ב ח) וסגלת מלכים, כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גוזזים אותם. כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חבתכם נכרת: **כי לי כל הארץ** - והם בעיני ולפני כלום: (ו) **ואתם תהיו לי ממלכת כהנים** - שרים כמה דאת אמר (שמואל ב' ח יח) ובני דוד כהנים היו: **אלה הדברים** - לא פחות ולא יותר: (ח) **וישב משה את דברי העם וגו'** - ביום המחרת, שהוא יום שלישי, שהרי בהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממה שלא אמר, הואיל ויודע מי ששלחני, איני צריך להשיב: (ט) **בעב הענן** - במעבה הענן וזהו ערפל: **וגם בדך** - גם בנביאים הבאים אחרך: **ויגד משה וגו'** - ביום המחרת שהוא רביעי לחודש: **את דברי העם וגו'** - תשובה על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמוע ממך אינו דומה לשמוע מפי השליח לשמוע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו: (י) **ויאמר ה' אל משה** - אם כן, שמזיקין לדבר עמם, לך אל העם: **וקדשתם** - וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר: (יא) **והיו נכנים** - מובדלים מאשה: **ליום השלישי** - שהוא ששה בחדש. ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה, כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, (שמות כד ד) ואין מוקדם ומאוחר בתורה: **לעיני כל העם** - מלמד שלא היה בהם סומא, שנתרפאו כולם: (יב) **והגבלת** - קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: **לאמר** - הגבול אומר להם, השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך: **ונגע בקצהו** - אפילו בקצהו: (יג) **ירה יירה** - מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה מבית הסקילה, שהיה גבוה שתי קומות: **יירה** - יושלך למטה לארץ, כמו (שמות טו ד) ירה בים: **במשך היבל** - כשימשוך היובל קול ארוך הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשאים לעלות: **היבל** - הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לדכרא יובלא, ושופר של אילו של יצחק היה: (יד) **מן ההר אל העם** - מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם: (טו) **היו נכנים לשלשת ימים** - לסוף שלושה ימים, הוא יום רביעי שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי, ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות לא הוסיף משה כלום. לשלשת ימים, כמו (פסוק יא) ליום השלישי: **אל תגשו אל אשה** - כל שלושת ימים הללו כדי שיהו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה שאם ישמשו תוך שלשת ימים, שמה תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלושה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע וטהור מלטמא את הפולטת: (טז) **בהית הבקר** - מלמד שהקדים על ידם מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן, שיהא הרב ממתין לתלמיד, וכן מצינו ביחזקאל (יחזקאל ג כב) קום צא אל הבקעה וגוי, (שם כג) ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד: (יז) **לקראת האלהים** - מגיד שהשכינה יצאה לקראתם, כחתן היוצא לקראת כלה, וזהו שנאמר (דברים לג ב) ה' מסיני בא, ולא נאמר לסיני בא: **בתחתית ההר** - לפי פשוטו ברגלי ההר. ומדרשו שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית: (יח) **עשן כלו** - אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו נתן כוליה, ולא תרגם תנא, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ מפני שהם שם דבר: **הכבשן** - של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר (דברים ד יא) בוער באש עד לב השמים. ומה תלמוד לומר כבשן, לשבר את האוון, מה שהיא יכולה לשמוע, נתן לבריות סימן הניכר להם. כיוצא בו (הושע יא י) כאריה ישאג, וכי מי נתן כח בארי, אלא הוא, והכתוב מושלו כאריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לבריותיו, כדי לשבר את האוון מה שיכולה לשמוע. וכיוצא בו (יחזקאל מג ב) וקולו כקול מים רבים, וכי מי נתן קול למים, אלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לבריותיו, כדי לשבר את האוון: (יט) **הולך וחזק מאד** - מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאוד. ולמה כך מתחלה, לשבר אזניהם מה שיכולין לשמוע: **משה ידבר** - כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא (שמות כ ב) אנכי ולא יהיה לך והקב"ה מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע: **יעננו בקול** - יעננו על דבר הקול, כמו (מלכים א' יח כד) אשר יענה באש, על דבר האש להורידו: (כ) **וירד ה' על הר סיני** - יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר (שמות כ יט) כי מן השמים דברתי עמכם. מלמד שהרכין שמים העליונים והתחתונים והציען על גבי ההר, כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם: (כא) **העד בעם** - התרה בהם שלא לעלות בהר: **פן יהרסו וגו'** - שלא יהרסו את מצבם על ידי שתאותרם אל ה' לראות ויקרבו לצד ההר: **ונפל ממנו רב** - כל מה שיפול מהם ואפילו הוא יחידי חשוב לפני רב: **יהרסו** - כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב: (כב) **וגם הכהנים** - אף הבכורות שהעבודה בהם: **הנגשים אל ה'** - להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: **יתקדשו** - יהיו מזומנים להתיצב על עמדם: **פן יפרץ** - לשון פרצה, יהרוג בהם ויעשה בהם פרצה: (כג) **לא יוכל העם** - איני צריך להעיד בהם שהרי מותרין ועומדין הם היום שלושת ימים, ולא יוכלו לעלות שאין להם רשות: (כד) **לך רד** - והעד בהם שנית, שמזרזין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה: **ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים** - יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה. אמור מעתה, אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והם מחיצה לעצמם. משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה': **פן יפרץ בם** - אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ אינו זו מגזרתו, כך דרך כל תיבה שנקודתה מלאפ"ם כשהיא סמוכה במקף משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ: (כה) **ויאמר אליהם** - התראה זו: